Kansen voor een ZAVO?

MS Bij het in kaart brengen van de huidige machtsposities in de wereld blijkt het uitgestrekte gebied van de Zuidelijke Atlantische Oceaan met de daaraan grenzende landen weinig anders te zijn dan een grote vlek van onbestemde kleur, waarin nagenoeg geen schakeringen zijn te onderkennen noch aan te brengen. Het voorlopig ten gunste van het Britse rijk beslechte conflict over de Falklandarchipel heeft eens te meer aangetoond dat ook in díé streken de wereldzeeën niet langer mogen gelden als bij uitsluiting het domein van de maritieme mogendheden, zoals dat in de voorbije eeuwen steeds het geval is geweest. Ook staten met een duidelijke continentale strategie en een daarmee overeenstemmende krijgsmachtopbouw kunnen zich tegenwoordig metterdaad begeven op het terrein dat tot voor enkele decennia volledig was voorbehouden aan de zeevarende naties die de heerschappij ter zee voerden. Men behoeft bepaald niet tot in details op de hoogte te zijn van heel de militaire krachtsontplooiing van het Oostblok om te kunnen weten dat de Sovjet-Unie – qua geopolitieke situatie toch onmiskenbaar een continentale macht – zich al sinds jaar en dag heeft toegelegd op het ontwikkelen van zeestrijdkrachten die het maritieme vermogen van het Westen niet slechts moeten evenaren maar zelfs overtreffen. De presentie van Rode-Vlooteenheden op en nabij alle strategische verbindingslijnen in internationale wateren gaat een redelijke bescherming van de eigen scheepvaart verre te boven, en „patrouillevaarten" van met elektronica volgestouwde trawlers tijdens NAVO-vlootoefeningen hebben weinig van doen met de traditionele belangstelling van de Russische machthebbers voor de zeewegen van en naar hun eigen havens. De interesse moge dan wellicht een verklaring – zeker geen excuus! – inhouden voor een veelvuldig „verdwalen" in andermans territoriale wateren, het opduiken op de route rond Kaap de Goede Hoop van een gloednieuw spionageschip uit de Balzamklasse in begin oktober jl. moet wel degelijk worden gezien als een teken aan de westelijke wand. Een der vele, om precies te zijn. En dergelijke indicaties in aanmerking nemende is het bijna onbegrijpelijk dat de NAVO-landen niet íédere gelegenheid te baat nemen om hun positie te versterken in de maritieme sfeer die toch essentieel is voor het „to be or not to be" van het vrije Westen.

In de loop van de recente historie hebben de maritieme mogendheden hun vroeger schier onaantastbare macht steeds meer zien afbrokkelen. Ten dele hield dat gelijke tred met het geleidelijke verlies van tal van steunpunten langs de gebruikelijke scheepvaartroutes, enerzijds vrijwillig prijsgegeven omdat de behoefte aan aanloophavens verminderde naarmate de actieradius van de schepen groter werd, anderzijds vaak gedwongen door wijzigingen van de internationale politieke constellatie die maar al te vaak werden teweeggebracht door toedoen van de continentale machtsgroep die – geheel in lijn met hetgeen Sir Halford J. Mackinder betoogde in zijn *Democratic ideals and reality* – erop uit was, en is, de maritieme macht te verdrijven uit de randgebieden van de continenten. Die ontwikkelingen hebben het Westen ertoe gebracht een sterker accent te leggen op de nog bestaande vriendschapsbanden met staten waar de macht ter zee wèl voet aan wal mag zetten. Het is begrijpelijk dat daarbij in het algemeen slechts weinig ruimte kan worden gevonden voor het leveren van kritiek – hoezeer ook gefundeerd – op de wijze waarop zo'n gastland zijn interne aangelegenheden pleegt te regelen: toen tijdens de Tweede Wereldoorlog de geallieerden door Hitler als het ware in Stalins armen werden gedreven, achtten zij het evenmin opportuun de Sovjet-Unie verwijten te maken over de meedogenloze onderdrukking van haar eigen bevolking. De Duitse propagandamachine daarentegen sprak luidkeels schande van dat „verbond met de duivel", dat immers een uitnemende gelegenheid bood voor het in diskrediet brengen van de tegenpartij. Ook in onze tijd kan men iets dergelijks contateren, bijvoorbeeld als Oosteuropese bewindslieden lucht geven aan hun grote

verontwaardiging over de Westelijke „steun aan de Israëlische agressie", of wanneer zij het Westen ervan betichten gemene zaak te maken met „fascistische" regimes in Latijns-Amerika of Zuid-Afrika. Men kan zich daarbij in gemoede dan afvragen of het voornaamste doel is het aldus gebrandmerkte bewind metterdaad te isoleren, òf dat het oogmerk is de maritieme groep ertoe te bewegen opnieuw een of meer van haar steunpunten in een continentaal randgebied prijs te geven.

In een dergelijk geostrategisch schaakspel kan men zich, op straffe van de ernstigste gevolgen, niet permitteren schijnbaar onbelangrijke velden zonder meer aan de tegenstander te laten toevallen. Vooral daarom is het zo moeilijk te begrijpen dat de maritieme mogendheden kennelijk wèl grote waarde hechten aan een vrijwel gesloten binnenzee als de Middellandse Zee – welks uitgang via het Suezkanaal toch een al te gemakkelijk „te kurken" flessehals is gebleken – maar daarentegen de enige alternatieve scheepvaartroute naar de olie van het Midden-Oosten niet eens een enkele pion waardig keuren, en zelfs niet bereid lijken op zijn minst de bezetting te sponsoren van het „veld" dat die route beheerst!

In groter verband bezien is het allerminst vreemd dat voor het beveiligen van de zeewegen rond Kaap de Goede Hoop momenteel door Zuid-Afrika zelf geen middelen kunnen worden beschikbaar gesteld. Het probleem is niet zozeer dat de zee van geen belang zou worden geacht als wel de noodzaak de prioriteiten elders te leggen: de continue dreiging van de landzijde noodzaakt Zuid-Afrika tot het voeren van een continentale strategie, reden om het zwaartepunt in de defensieopbouw ook te leggen bij land- en luchtstrijdkrachten. De Zuidafrikaanse defensieleiding zou dan ook – zoals zijzelf al meermalen heeft betoogd – zeer zeker bereid zijn de alsdan uit te breiden havenfaciliteiten van bijvoorbeeld Durban, Port Elisabeth, Kaapstad, Simonsstad en Walvisbaai ter beschikking te stellen aan een partner die de maritieme sector voor zijn rekening zou kunnen en willen nemen. Zo'n „joint venture"-ontwikkeling van die steunpunten zou stellig ten voordele van de NAVO kunnen strekken, ofwel mede ten grondslag kunnen liggen aan een Zuidatlantische Verdragsorganisatie met – bijvoorbeeld – Nigeria en Argentinië of Brazilië als partners indien de Noordelijken het zouden laten afweten.

Zoals bekend, is de NAVO niet van zins een uitbreiding van haar gebied tot in de zuidelijke wateren te overwegen. Bovendien zijn sterke stromingen in de lidstaten voorstander van een boycot van Zuid-Afrika om redenen die idealistisch klinken maar in feite vaak op politieke motieven stoelen . . . hoewel men politieke gronden voor het isoleren van medestanders van de maritieme groep eerder bij het Oostblok zou verwachten. Overigens moet worden opgemerkt dat een algehele of gedeeltelijke boycot van een in het isolement gedreven staat lang niet altijd ook tot het gewenste resultaat leidt. De strafmaatregelen tegen een recalcitrant Israël deden daar een allezins capabele wapenindustrie ontstaan welker produkten de vergelijking met elders vervaardigd oorlogsmaterieel zeer goed kunnen doorstaan. En Zuid-Afrika's nationale wapenproducent Armscor wist in het begin van oktober van dit jaar de deskundige bezoekers van de Defendory Expo '82 bijzonder te imponeren met onder meer het 13 ton zware 155 mm kanon G-5 dat een dracht heeft van 40 km en in de nieuwste uitvoering, als G-6, uiterst mobiel is op een zeswielige motoraffuit; het infanteriegevechtsvoertuig Ratel, de Eland- en Buffelseries, de meervoudige 127 mm raketwerper, de geavanceerde verbindingsapparatuur, dat alles getuigt van een industrieel vermogen dat zeker niet voor anderen behoeft onder te doen en dat ongetwijfeld een belangrijke factor zou kunnen betekenen voor het uitrusten van land- en luchtmachtcontingenten van een eventuele ZAVO. Zelfs in de maritieme sfeer wil men op eigen kracht gaan vertrouwen, getuige de voornemens voor het in eigen land bouwen van nieuwe korvetten èn onderzeeboten!

Beschouwingen als de vorenstaande zijn speculatief. Toch kan de in de aanvang van dit editoriaal bedoelde „vlek" in de zuidelijke wateren binnenkort mogelijk duidelijker van kleur worden. Voor de vrije wereld is het geboden dan niet afzijdig te blijven: de maritieme mogendheden hebben àlle belang bij het versterken van hun bedreigde positie en daartoe mag geen enkel steunpunt, in welk randgebied ook, ònbelangrijk worden geacht.